

غاده ئەلسەمان:

من نووسەریکم ھەول دەدەم ھەموو رۆژێک خۆم دا بەھێنمەوہ... ئافرەتێکم ئابلوقە نادریم

و: عەبدولموتەلیب عەبدولللا

غاده ئەلسەمان ئافرەتێکە ئامادەیی و ونبوونی زۆری ھەیە، لە نووسین و کتیب و دانراوەکان ئامادەییە و ینەییەکی کراوەی بە شیوە جۆراو جۆرەکان و رەنگەکان و ترسەکانەوہ پەسەندە کردووە، ھەرەھا لە خەیاڵ و قولایی ئەوہی کە بە خۆیندەوہ ھاوہلی دەکات ئامادە نییە، بەلام بە وشەکانی بەنیو چرکەساتەکاندا شۆر دەبیتەوہ، بۆنیک پەخشدەکات و دەچیتە نیویەوہ، جیگکیریش دەبیت بی ئەوہی بیینریت.

غاده بە ھەموو ئەوہی کە ھەببوو لە خۆشەویستی، بەیروتی خۆشدەویست، غاده ئەو کەسە بوو کە لە بارەى خۆشەویستی و مۆتەکەکان و یاخیبوون و سەفەر و ھۆزو دەریاو خۆشگوزەرانى و شوین و زەمان نووسی، غاده ئەوہی کە "لە خۆیندەوہ ئالاولە" دواى ئەوہی کە بۆ ماوہی (15) سال ونبوو، لە ئەمریکا و ئەوروپا بۆ بەیروت گەرایەوہ، وەك ئەوہی ھەتا ئیستا ئەو شارە پر لە دلەراو کەو جوانەى جینەھیشتبیت بە چەپکێک پەرۆشى و بەلین و شەیدایییەوہ بۆ گەرایەوہ.

غاده بریارى دا واز لە ئاوارەبى بینى و لە بەیروت جیگکیر بیت، بۆیە ئەو ئەمڕۆ لە بەیروتە.. بەر ئەوہی کاروبارى جیگکیربوونی جیبەجى بکات، لە دەرگامان داو ئەویش دەرگای لیکردینەوہ و ئەو گفتوگۆیە پر لە تامەزرۆیەى لیکەوتەوہ:

* غاده ئەلسەمان تۆ کیى، لە کوئ ھاتوویت، لە کوئ نیشتبەجى دەبیت بۆ کوئ دەچیت، ناوی ژیان و رۆژەکانت چییە، لە کام ئیقاع لە ئیقاعەکان شارەزای و لە کام دۆزەخ راکشاویت و لە کام خۆشەویستی شین بوویت... ئایا تۆ ئافرەتێکی لە مەرەکب و کاغەز؟

-من نووسەریکم ھەول دەدەم ھەموو رۆژێک خۆم دا بەھێنمەوہ، کەواتە من ئافرەتێکم ئابلوقە نادریم! لە بومەلەرزەدا نیشتبەجیم... پەى بە ریتەکانى گەردەلوول دەبەم، چاودیری دۆزەخى عەرەبى دەکەم وەك ئەوہی کە لە نیو ئاوینەدا چاو لە روخسارى خۆى بپریت، من لە ھەندى داوی فەرشى عەرەبى گەورە کە لە دەریاوە بۆ کەنداو درێژکراوەتەوہ چنراوم.

رەنگە نووسەرىك بىم كە سورى خويىنى لە مەرەكەبەو كۆمەللىك ماسى بريسكەدار تيايدا مەلە دەكەن،
ئەوانىش تىپى ئەلف وبای عەرەبىن.

ئارەزووم بۇ بەيروت پىنگەيى

*غادە دواى غەربى و نىبون بۇ بەيروت گەرايەو، بۇ گەرايەو، ئايا ئەمىرۆ زياد لە پيشان بارودۆخى
گەرانەو لەبارە؟.

-نەخىر... بارودۆخى گەرانەو هەلنەهاتو، بەلكو ئەو ئارەزوو گەيىو، بەيروت ئەمىرۆ لە هەموو
كاتىك زىتر وەك شارىكى پىر نىگەرانى و دلەراوكىتامىز دەبىنم، بەلام من زياد لە هەموو كاتىك
ئارەزووى دىيائى عەرەبى دەكەم!.

*ونبونت لە بەيروت چى پىبەخشى و چى لىسەندىت؟.

-خۆشەويستەكانى لىسەندىم ئەوانى كە دەمناسىن و هاورىم بون، ئەو ونبونە دەرفەتى ژيانى
پىبەخشىم، قۇناغى خويىندىم لە پارىس خوى لە دە سالان دا، دە سالان لە نيو تەوژمى فيكرى و
رۆشنىبىرى و رۆشنگەرى و فرەرەنگى و ئىبداعىدا ژيام، لە شارىك ژيام كە بە راستى پايتەختىك بوو لە
پايتەختەكانى رۆشنىبىرى جىهانى. لە شارى (جنىف) و (لەندەن) و (نيويورك) ژيام، بەلام ئەزمونم
لە گەل (پارىس) لە رووى فيكرى و رۆشنىبىرى درىترترو دەلەمەنتر بوو.

*هەندىك دەللىن دۆزىنەوى بەيروت لە دەرەو بەشتر دەبىنرىت، وەك ئەوى لە سەر بانىكى بلند
بوەستى و بە جوانى چاودەيرى بكەيت، ئايا غادە لەو هەستەدا ژياو، يان ئەو شتەكان بە مانايەكى
دىكە دەبىنرىت؟.

-دۆزىنەوى بەيروت لە يەك كاتدا لە دەرەو و ناووە دەبىت، جوانە لە سەر بانىك بوەستى و لە دوورەو
چاودەيرى شتەكان بكەيت، بەلام مەرجه پيشتر لە ناخى ئەو شارە ژيايىت لە مردن و ژيانيدا لە ترس و
خۆشىيەكانيدا، ئەوە حالى منە لە گەل مۆتەكەكانم كە بەيروتە!.

*تۆ ئىستا لە بەيروتدايت، بەيروت ئەو نىبە كە تۆ بەر لە چەند سالىك جىتەهيشت، چ گۆرانىكى
بەسەرداهاو، ئەمىرۆ بەيروت بۇ تۆ چ دەگەيەنرىت، بەيروت كۆمەللىك گۆرانكارى بەدوايەكى بەسەر
داهاو، بەسەر دادىت؟.

-لە دىدى من هەتا ئىستا بەيروت گۆرەپانى مەملانىيە لە پىناو ئازادى بىرى عەرەبى، هەتا ئىستاش
وەك پىوانە بەشىوئەيەكى نىسبى پايتەختى ئازادى عەرەبىيە، هەتا ئىستاش شەرى نيوان پارىزەرانى
رۆشنگەرى و ئەوانى دەكەونە بەرەى تارىكى نەكوزاوتەو. بەمۆرە بەيروت وەك جەوهر زۆر نەگۆراو،

ئەگەرچى ۋەك پېيويست دوژمنى ئازادى زىتەر بونەو دەمامكىيان بەستاۋەو زىتەر شارەزانو بە داخەوہ
زىتەر لىمان نزيك بونەتەوہ.

*دووركەوتنەوہ لە بەيروت و نووسين لە بارەيەوہ ۋەك راكردن وايە تو چى دەلييت؟
-رەنگە ۋەك راكردن و گەرانەوہ بيت بۆي! بەيروت خۆشەويستىكى چارەپەشە مرۆ حەز دەكات لىي
رابكات، چونكە ھەموو جار دلت پيخۆش ناييت.

*جاريك نووسيبوت "بەيروت دەرياي لى نيبە" ئەمەز بۆچونەكەت جيبەجى بو، دەرياي بەيروت
لەگەل بۆچونى عاشقە ديارىكراوہكان تا ديت پر دەبيتەوہ، ئايا (بەيروتى بى عەشق) ت بۆ
بجوينينەوہ؟

-بەيروت دەرياي لى نيبە؟ مەعقولە! بەيروت خۆشەويستى لى نيبە؟ دەستەواژەيەكە لەگەل شىوازى
گۆرانى گوتنى ئوم كلسوم ۋەرمگرتوہ (اھو دا اللى مش مكن ابداء...) چاوى عاشقان دەريايەكە
داخستنى بە بەردى لەبەرچونەوہ يان بە كەمتەرخەمى گران دەكەوتتەوہ.

نەفيكراو بۆ ژيان

*لە كاتى ونيونت لە بەيروت نەفيكراو بوويت، ھەلاتتو بوويت، نامۆ بوويت، دەربەدەر بوويت،
دەركراو بوويت....؟

-ھەندىك چركەسات ھەيە وا ھەستدەكەم كە نەفيكراوم بۆ ژيان، بۆ توئىكلى جەستە نەفيكراوم، بۆ
ئەستىرەكەمان نەفيكراوم، ئاوارەيى من ئاوارەيى نيبە لە نيشتيمان، بەلكو ئاوارەيى لە مرۆڤ.
ھەندىك چركەسات ھەيە دەتوانم تەئكىد لەجياوازى نيوان ئاوارەيى لە نيشتيمان و نيشتيمان بكەم،
چونكە ھەرچەندە لە ناو پيىستى خۆم- ئاوارە دەم- نيشتيمان ھەر شوينى منە.

*ئايا تو لە كاتى ئاوارەييت بەدواى ئەو بەرھەمە ئەدەبى شيعريانەدا دەچووى كە لە لوبنا بلاو
دەكرانەوہ؟

-بە پيى توانا بەدواياندا دەرۆيشتم، زۆر بە تامەزرۆيىيەوہ، بەلام لە پاريس ئەوانيدىكە ئەوھا ئاسان
نەبوو. چونكە بۆ ھاوريگانم كە رامدەسپاردن ھەندىك لەو كتيبانەم بۆ بكړن كە دەمويست ئاگام
لييان بيت تا بزاتم چى ھەيە، گران دەكەوتتەوہ.

نەتەوہكەمان ۋەك داھينەر نەزۆك نيبە

*نەوہيەك لە نووسەر و شاعيرى نوئ ھەن كە دەنوسنو بلاو دەكەنەوہو زمانىكى نوئى شيعريان
دامەزراندوہ، ئايا ئاگادارى ئەو ئەزمونانەى بيرورات بەرامبەريان چيبە؟

-ئاگام لە ھەندىك لەو ئەزمونانە ھەيەو سەرنجى منيان بۆخۆيان راكيشاوه، من تا رادەيەكى باش رام بەرامبەريان ئىجابىيە، من لەگەڵ ئەوانەدا نىم كە (مردنى شىعرى عەرەبى ئەسىل رادەگەيەنن) ھەر و ھا وەك عەرەب بپروام واىە كە نوێکردنەو بەشیکە لە ئەسلى ئىمە، نەتەوەكەى ئىمە وەك ئىبداع نەزۆك نىيە، ھەموو داھینەریكىش كە دەروا ھەر دەبیت لە شۆینى ئەو داھینەریكى لاو پەيدا بىت و بەخششەكانى عەرەبى بگرتتە ئەستۆ، من ھەستم بەرامبەريان ھەيەو تا رادەيەكىش بە لاى داھینەره لاوەكاندا دەچم.

*نوسىنى دواى جەنگ، ئايا پىتوايە نەو نوێەكان لە ئاستى ئەوەدان كە روويداوه، يان ئەو رەنگدانەو ھەيەكى ئاسايى رابردووى پارچە پارچە كراو بوو؟

-تا رادەيەك رەنگدانەو ھەيەكى ئىبداعىانەى رابردوويەكى تىكئالاو پارچە پارچە كراو بوو، بەلام ئەو ھەيەكى داواكراو بوو زۆر لەو زۆر بوو، مەبەستم ئەو ھەيەكى ھەندىك رەگەزى خەونىنەيان ناتەواو بوو نەيانتوانى لەو ھەيەكى بەگوزەرىن، ئەگەرچى تىشكيان خستە سەر ھەندى شت لەو ھەيەكى كە ھەبوو، نوینەرايەتيان دەکرد... ئەو رەگەزىكەو لە ھەندى داھینەره لاوەكان بە دەگمەن نەبیت نايىنریت، لەبۆچوونى من وەك شىعر دەرچوون لە رۆلى (كار لەسەر كراو) بۆ رۆلى شاعىرى (كارا) لە ھەموو داواكراو ھەيەكى گەنگەرە.

نوسىن ھاوشانى دەستكوژى مەرگە

*نوسىن لە ژيانى (غادە) ھىندە نەماو وەك خۆراكى رۆژانەى لىبىت، ئايا نوسىن لاى تۆ ھاوشانى ژيان دەكەوتتەو؟

- ھەندىجار لاى من نوسىن دەبىتتە دەستكوژى مەرگى خۆم، ئەو شىوازى منە لە كوشتنى مەرگ، كاتىك دەنوسم لە مندالىك دەچم كە بەرد لە ئەژدەياھەكى ترسناك دەگریت، ئەويش ھىرش دەكاتە سەرى و دەنەرىتتەو كەف دەردەكات ئاگرى لە زار دىتتە دەرى و بريسكەش لە روخسارى.

*ئايا پىتوايە ئاوارەيى شۆينىكى ھاندەر و ھىمنە بۆ نوسىن؟

- لەو ئەستىرەيەى ئىمە كە لەسەرى دەژىن ھىچ شۆينىكى ئارام نىيە، چونكە لە ناو ھەيەكى بەردەوام نا ئارامىمان ھەنگرتوو، واتە شۆينىك كە بۆ نوسىن ھانماندەدات، وەك ئەو واىە كە بۆ بەرگرى جۆراو جۆر ھانا بۆ كاغەزى سپى بەرىن.

*ھەندىك باسى چىژو خۆشى نوسىن دەكەن، ئايا ئەو چىژو خۆشەيە لاى تۆ وەك چالاكەيەكى پىويستى بەردەوامبوونى ژيان دەكەوتتەو، لىرەدا دەمەويت بلىم لە نيوان خۆشى و چالاكيدا جىوازى

له نیوان ولاتانیك كه له سهدهی نوزده و هندیکی دیکه كه له سهدهی بیست و یه دا بوونه، به تهئکید هه موو ئه شوینانه پیتهکانی منیان چاپکردوه، كه هاوشانی سهردهم و زهمه نه جوراوجوره کائن، رهنگه ئه وهش په یوه ندی به هه له شهیی و جرت و فرتی منداییت.

*من نالییم تو له باره ی زور شته نووسیوته، به لام نووسینه کانت دهستی له ورده کاری ژیانی مرؤف و شوینی مرؤف و ترادیسیون و تقوسه کانی داوه، وهك ئه وهی بتهویت به یه کجار هه موو دنیا بگریت؟
- ده مهوی هه موو داوه کان بگرم و له نیوان په نجه کاتم هه لخلیسیکن، من له "پیره و دریا"ی هه مه نگوایی ده چم بهرده وام له هه ولدام، من له ده چم به لام خوم ناکوژم، له و رووبه رووبونه یه دا سهرکه وتنم ده بینمه وه.

کچی ماله عه رهب

*هه ندیک داب و نه ریت هه ن كه تو لییان یاخی بوویت، ئه و یاخی بوونه وینه یه کی جوانی به (غاده) به خشی، ئه مرؤ له سهیری ئه و یاخی بوونه هه ست به چی ده کهیت، ئایا په شیمانی داتده گریت، یان هه ستده کهیت یاخی بوونه کهت وهك پیویست نه بووه... ئه و هه سته به ره و کویت ده بات؟

- ئه گهر دوا ی پرینسیپه کانی عه قلانیهت کهوتبام ده بایه وهك پیویست زیتر له وه یاخیبام، گرفتی سه ره کی من خوی له وه دا حه شار داوه كه هه میسه له وه یاخی ده بووم كه خوشمه ویست نهك له وهی كه رقم لییده بووه، ئه وه بوم گران ده کهوته وه، من له کومه لگای عه رهبی یاخی بووم به لام له خیزانه گه ره کهم یاخی نه بووم، چارشوی هوزه کهم جینه هیشت، هه ره ها ریشه ی خوم له مالی باپه رم كه ده کهوته پشت مزگه وتی ئه مهوی له دیمه شق نه پچری. من له دیکتاتوریه تی خوشه ویستی یاخی بووم كه داوا ی ئه وهی لییده کردین رومان ونبکه یین و ته نها وهك دووباره بوونه وه یه کی بی رهنگی پیشوومان بمیینه وه، له گه ل ئه وه شدا من به هه موو به رزی و کهوتنه کانه وه هه ر وهك کچی ماله عه رهبیک مامه وه.

*ویبرای یاخی بوونت له نووسینه کانتدا جوړیک له جهره زهی ده بینریت، ئایا ئه و جهره زییه وهك ته واکه ری یاخی بوونه کهت ده که ویتته وه، دوا جار په نجه ریه که و به سه ر تاریکیدا ده روانیت؟
- له نووسینه کانتدا پیده چی له ده ره وه جهره زه م، به لام له ناوه ودا هه موو ئه وانهی كه پیی هه لده سم بی نه خشن، وهك ئه وه وایه كه بلیم هه رچی ده بی با بی.

من تووشی پیسبوونی تیوریزه کردن نه بوومه

تو شیعر و رومان و تار و هتد نووسیوه، ئه و رهنگا ورهنگییه له نووسیندا چییه؟

- كاتىك دەنوسم، ھەز دەكەم بە ھەموو ئاراستەكاندا بېرۇم كۆمەلنىك دەرگاي ۋەھمى لە نىوان
جۆرەكانى ھونەرى نوسىن بكمەھو.

*تۆ خاۋەن ئەزمونىكى شىعەرى، ئەو رەنگاۋرەنگىيەى كە غادە ھەلېبژاردوۋە لە بارى شىۋە ۋاۋەرۆك
چ دەگەيەنئىت؟

-من دووچارى پىسبونى تىۋرئىزەكردن نەبوۋمە، واتە لە نوسىن پىرۇسىسەى سەربەستى خۆبى دەكەم،
چۆن پىكەننىنى مندا، نەك لە تىۋرئىزەكردنەۋە بۆ پىراكتىزەكردن.

نوسىن تاكە سەربەستى رەھاي من دەگەيەنئىت، ۋەك ئەۋەى دىت پىرۇسىسەى دەكەم، ۋەك (ھىنرى
مىشۆ) دەلئى نە دەمەۋىت رېكوپىك بىت، نە ھەلۋىستىك بىت، نە ئامادەبى بىت لە لىستىك يان
گەلەنامەيەك، نە كىپىكى، يان پىسەرسامبون، يان بۆ خەللات، يان بۆ شكۆدارى بىت.

*لە نوسىنەكەتدا "خۆشەۋىستى" دەلئىت... "كارەساتى ئىمە خۆشەۋىستەكەم تەنھا ئەۋە بوو كە
ئىمە لاسايىكەرۋە نەبوۋىن بەلكو لە خۆشەۋىستى خۆماندا دەژيائىن.

مالتاۋا ئەى نامۆ... مالتاۋا ئەى من... " ئايا ھەتا ئىستا ئەو خۆشۋىستىيە ھالەتتىكە لە ھالەتەكانى
ژيانى غادە؟

-ھەتا ئىستا لە نىۋ نوسىندا ھەمان ھالەتە، ھەتا ئىستا پالەۋانەكە ھەمان شت دەلئى، بەلام بە
گوئىرەى ژيانى غادەى نوسەر ئەۋە چىرۆكىكى دىكەيە.

خۆشەۋىستى لە شەرانگىزى دەكا

*لەو دوايىيە گوتت كە لە خۆشەۋىستىيەۋە بۆ ھاورپىيەتى راتكردوۋە، ئايا ئەزمونى ژيانت ئەو
قەناعەتەى لا دروست كىرۋىت؟

-چىرۆكى خۆشەۋىستى من بە مەرەكەب پىس بوۋە بەپەشىمانى ھەتا ھەتايەى ئەلفو با قورس بوۋە،
نازانم لە كوى مەرەكەبەكەم دەستپىدەكاتو لە كوى چاۋى خۆشەۋىست كۆتايى دىت، پاشان
خۆشەۋىستى لە شەرانگىزى دەچى، نەك دۆستايەتى، ھەرۋەھا كۆمەلنىك بگرەو بەردەو كۆمەلنىك
ھەستى داخكەرو ئارەزۋى روپۆشكراۋ لە دەستبەسەراگرتنى ئەۋىدىكەدا ھەيە.

دۆستايەتى خۆرىكى ئەسىل ۋ ئارامە كە بى ئەۋەى بتسوتىنئىت رووناكت دەكاتەۋە، سەرەپراى ھەموو
ئەۋانەش كى لە ئىمە چارەنوسى خۆى بەراستى لە گەل خۆشەۋىستىدا ھەلدەبىژىرئىت؟ ئايا خۆشەۋىستى
داۋاى ئامازەى بە دلداچوون دەكات؟

پىكوتىك دژ بە پىرى

* ئىستاش ھەندىك پىرسىيىرى تەقلىدى دەكەم بەلام دەزام وەرەمەكانت لەو تەقلىدىيەتە دەرياندىخات:

بەلاى تۆ پىياو چى دەگەيەنيت؟

- پىياو؟ ھەموى ھەر شەر نىيە، ئەوئى كە تىايدا جوانە ئەوئىيە كە ھەر دەبيت ھەبيت.

* خۆشەويستى؟

- تويكلى مۆزە كەسيك لە نيوانماندا نييە كە لەسەرى ھەلنەخلىسكايت.

* پەشيمانى؟

- چىنيكە لە شەكر كە تاوانەكانمان دواى بەديكردن دادەپوشيت.

* جوانى؟

- لە چاوى تەماشاكەر داىە.

* دلخۆشبون؟

- ئىمپىراتورىكە عاشق و ھەزارو شاعىرەكانى خۆش ناويت.

* مردن؟

- دوا دلدارە كە ئاشناى ناوئەمان دەبيت.

* داىكايەتى؟

- پىكوتىكە بە دژى ترس لە پىرى.

* مندال؟

- بەرتىلى سروشتە بۆ ئەوئى بە رازىبونئەو بەرەو مردمان بچىن، لەسەر ئەو و ھەمەى كە ئەوان شوئىنى
ئىمە دەگرنەو.

* ئەو شتە نوئىيەى غادە كە بەو زوانە دەبجوينىنەو چىيە؟

- كتيبيكى نوئىيە كارى تىا دەكەم بەلام ھىچ شتى لە بارەو بە تۆ نالئىم بۆ ئەوئى ئەگەر لە
بەرەمەھىنانى سەرکەوتنم بەدەست نەھىنا (خۆم) خوينەر دووچارى ناومىدى نەكەم. لە پاش
دەركردنى كتيبەكانم لە سى كتيب نەمتوانى سەرکەوتن بەدەست بەئىنم بۆيە ھەتا نەيەتە بەرھەم لە
وەسفکردنى دەترسم.

سەرچاوە:

ئەو چاوپىكەوتنە شاعىرى لوبنانى (ئىسماعىل فەقىيە) سازى داو، من لە ئىنتەرنىتتەو وەرەمگرتووە.

بروانە پىنگەى گوگل 2006/6/1.

